

Upotreba tradicijskih instrumenata u nastavi glazbene kulture

Rendulić, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:980835>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
STUDIJ GLAZBENE PEDAGOGIJE

IVAN RENDULIĆ

**UPOTREBA TRADICIJSKIH
INSTRUMENATA U NASTAVI GLAZBENE
KULTURE**

DIPLOMSKI RAD

Mentorica: doc. dr. sc. Brankica Ban

Sumentorica: dr. sc. Mirna Sabljar, viša predavačica

Osijek, 2019.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ivan Rendulić potvrđujem da je moj Diplomski rad pod naslovom Upotreba tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture te mentorstvom doc. dr. sc. Brankice Ban rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

Sadržaj

Sažetak	1
1. Uvod	3
2. Određenje pojmova.....	5
3. Podjela tradicijskih instrumenata.....	7
3.1. Tradicijski instrumenti Republike Hrvatske	8
4. Nastavni plan i program za osnovne škole	28
5. Kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole	29
5.1. Folklorna glazba Slavonije i Baranje	30
5.2. Folklorna glazba Podravine i Posavine	31
5.3. Folklorna glazba Hrvatskoga zagorja i Međimurja.....	31
5.4. Folklorna glazba Banovine i Like	31
5.5. Folklorna glazba dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale	32
5.6. Folklorna glazba Istre i Kvarnera.....	32
6. Interkulturalno obrazovanje.....	33
7. Folklorna glazba u nastavi.....	34
7.1. Metodičko strukturiranje nastavne jedinice Glazbeni folklor Slavonije i Baranje ...	34
8. Pregled studijskih programa	36
8.1. Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku	36
8.2. Muzička akademija Zagreb	37
9. Empirijski dio rada	39
9.1. Problem i cilj istraživanja.....	39
9.2. Istraživačka pitanja.....	39
9.3. Vrsta istraživanja, mjerni instrument	39
9.4. Rezultati	40
10. Zaključak.....	49
11. Literatura.....	51
12. Prilozi.....	53

Sažetak

Rad se bavi pitanjem upotrebe, odnosno primjene tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture. Tradicijska se glazba stoljećima nasljeđivala iz generacije u generaciju te se u različitim oblicima zapisa prenosila kroz pjesme, plesove i sviranjem instrumenata. Tradicijska glazba razvijala je glazbene sposobnosti kod pojedinaca i skupina predstavljajući kulturu, nasljeđe i običaje nekoga naroda. Tradicijski su instrumenti neizostavan dio tradicijske glazbe. U prvome dijelu rad prikazuje tradicijske instrumente različitih folklornih regija jer su tradicijski instrumenti također nastavna pomagala koja se može koristiti u nastavi Glazbene kulture. Za samu upotrebu tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture nastavnici bi trebali steći kompetencije tijekom obrazovanja te ih, ako je moguće, naknadno i proširiti. U drugome dijelu rada prikazano je istraživanje i mišljenje nastavnika (N = 38) iz škola Slavonije i Baranje o upotrebi tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture. Primijenjena je kombinirana metodologija koja uključuje kvantitativni i kvalitativni pristup pri dobivanju podataka o upotrebi tradicijskih instrumenta. Rezultati istraživanja pokazuju kako nastavnici upotrebljavaju tradicijske instrumente u nastavi. Upotrebom tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture nastavnici obogaćuju nastavni proces, obradu sadržaja folklornih regija Hrvatske te tako učenicima omogućuju zanimljiviji i dinamičniji odgojno-obrazovni proces. Prikazom tradicijskih instrumenata i njihovom upotrebom na nastavi oni mogu biti motivirajući segment za učenike da se u budućnosti odluče za aktivnije bavljenje tradicijskom glazbom ili folklornom glazbom u različitim aktivnostima: u izvannastavnim školskim aktivnostima, pohađanjem programa glazbenih škola, sudjelovanjem u radu kulturno-umjetničkih društava, amaterskim orkestrima.

Ključne riječi: tradicijski instrumenti, folklorna glazba, nastava Glazbene kulture

Summary

The paper deals with the use and application of traditional instruments in music education at schools. For centuries the traditional music has been passed down from one generation to the next in various formats through songs, dances and by playing instruments. Also, it helped individuals and groups to develop musical skills representing their culture, heritage and customs as well. Traditional instruments are an essential part of traditional music. Therefore, the paper firstly presents traditional instruments of different folklore regions emphasizing their importance as possible teaching aids in music education at schools. To use them as tools in music education, teachers should acquire competences throughout their education and, if possible, extend them afterwards. The second part of the paper is focused on the research that was conducted among teachers ($N = 38$) in Slavonia and Baranja schools to examine their attitude towards the use of traditional instruments in music education. For this purpose, a combined methodology was applied which included a quantitative and qualitative approach in collecting data on the use of traditional instruments in teaching. The research results have shown that teachers do use traditional instruments in music education. As a result, they not only enrich the teaching process, or to be more precise, the content of the folklore regions of the Republic of Croatia, but they also provide students with a more interesting and dynamic educational process. Moreover, using traditional instruments during lessons at school can motivate students to involve more actively in traditional or folklore music throughout different activities, such as extracurricular school activities, attending music school programs, taking part in folk ensembles, amateur orchestras, etc.

Keywords: traditional instruments, folklore music, music education

1. Uvod

Glazbeni folklor u sklopu kojega je tradicijska glazba nekoga naroda određena bitan je segment njegove kulture i kulturne baštine. Svatko bi trebao poznavati tradicijsku glazbu kao dio prošlosti vlastitoga naroda i drugih naroda tako da tu glazbu opaža, prihvaća i vrednuje (Rojko, 2012). Jednako je tako potrebno da tradicijska glazba bude prisutna i u odgoju i obrazovanju jer u suvremenom društvu, u ponudi brojnih različitih glazbenih sadržaja, tradicijska glazba nema puno prostora. „Danas se tradicijska glazba rjeđe izvodi nego prije. Ona najčešće nije dio života suvremenog pojedinca i stoga ju on nedovoljno poznaje“ (Šulentić Begić i Begić, 2017: 124). No važno je tradicijsku glazbu upoznati i nastojati da učenici steknu određena znanja i o toj vrsti glazbe. Kada se radi o upoznavanju tradicijske glazbe, vrijedi pravilo da bi se ona trebala prvenstveno upoznavati prema mjestu gdje učenici žive, odnosno da bi učenici trebali poznavati glazbu barem onoga kraja domovine gdje odrastaju. „Upoznavanje tradicijske glazbe vodi se po načelu zavičajnosti, znači polazište je tradicijska glazba zavičajnog kraja u kojem učenici odrastaju i ostaje u okvirima Republike Hrvatske“ (Šulentić Begić i Begić, 2017: 124 – 125). Međutim, nastava glazbe u suvremenoj školi morala bi, osim usmjerenosti na izgradnju i očuvanje vlastitoga učenikova, tj. nacionalnoga kulturnoga identiteta, jednako tako uzeti u obzir i brojne jednako vrijedne kulturne baštine drugih naroda koji su nam povijesno, geografski bliski (Šulentić Begić i Begić, 2017). Tradicijska glazba može potaknuti osjećaj pripadnosti utemeljen na kulturnom i glazbenom nasljedstvu pojedinca. U takvom nastavnom okruženju djeca mogu vidjeti vrijednost i integritet vlastitih glazbenih i kulturnih tradicija. Ona također pomaže spriječiti nastavnike da impliciraju kako su te kulturne tradicije na neki način nedovoljne (Andrew, 2011). Važno je istaknuti i da „nastava glazbe u osnovnoj školi može doprinijeti interkulturalnom odgoju, tj. stjecanju učeničkih interkulturalnih kompetencija“ (Šulentić Begić i Begić, 2017: 131). To vrijedi ako se upoznaje glazba i drugih kultura, drugih tradicija.

U Hrvatskoj se tradicijska glazba njeguje i izvodi u okviru kulturno-umjetničkoga amaterizma koji je vrlo živ i prisutan te ima veliku ulogu u očuvanju tradicije kroz brojna kulturno-umjetnička društva i smotre folklor (Drandić, 2010). Folklorna glazba prisutna je i u nastavi Glazbene kulture. Koliki se značaj pridaje folklornoj glazbi u nastavi Glazbene kulture, govori nam *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006) Ministarstva znanosti i obrazovanja gdje je navedeno kako se kroz nastavna područja upoznaje folklorna glazba

Slavonije i Baranje, Podravine i Posavine, Hrvatskoga zagorja i Međimurja, Banovine i Like, dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale te Istre i Kvarnera. Interkulturalno obrazovanje (Drandić, 2010), koje obuhvaća tradicijsku glazbu, ima izrazito značajnu ulogu u obrazovanju učenika u kontekstu multikulturalizma, odnosno u promicanju jednakosti i ljudskih prava za sve, bez diskriminacija i predrasuda. „U multikulturalnim društvima urbani folklor i tradicija se isprepliću s folklorom i tradicijom različitih nacionalnih kultura, u čemu hrvatska tradicijska kultura nipošto nije iznimka“ (Sam Palmić, 2015: 312). „Unatoč činjenici da se ljudi razlikuju po svojoj sposobnosti da prepoznaju i prihvaćaju kulturne razlike, od faze etnocentrizma i negiranja postojanja razlika, do faze etno relativizma i uočavanja i prihvaćanja kulturnih razlika, interkulturalno obrazovanje stvara uvjete za pluralizam u društvu kroz razumijevanje, poštovanje i valoriziranje sličnosti i razlika te međusobno prožimanje i poticanje kontakata među kulturama“ (Bennett, 1993: 96). S ciljem razvijanja interkulturalnih kompetencija važno je stjecanje znanja o različitim kulturama, vještinama prepoznavanja i prihvaćanja različitih, te stavovima o svojoj kulturi i drugim kulturama kroz koje učenici prolaze u svakodnevnim obrascima percepcije, mišljenja, osjećaja i vlastita ponašanja (Drandić, 2010). No kako se često miješaju pojmovi tradicijske i folklorne glazbe, valja napraviti distinkciju u pojmovnom određenju, kao i kod nekih drugih pojmova koji se javljaju.

2. Određenje pojmova

Pod pojmom *folklor* u *Hrvatskoj enciklopediji* stoji: „(engl. *folklore*, od *folk*: puk, narod i *lore*: nauk, znanje), stvaralaštvo utemeljeno na tradiciji neke kult. zajednice, koje pojedinci ili skupine uče i reproduciraju pretežno usmeno, oponašanjem ili na neki drugi (neškolorani) način, a njime se izražava kult. i soc. identitet te zajednice. U širem smislu folklor označava narodnu (pučku) kulturu; u Hrvatskoj je uobičajen u značenju zajedničkog imena za tradicijsku umjetnost koja sadržava oblike književnosti (usmena ili pučka književnost), glazbe (folklorna ili nar. glazba), plesova (folklorni ili nar. ples), dramskog izraza (folklorno kazalište) te lik. stvaralaštva (folklorni lik. izraz). Pojam folklor prvi je upotrijebio William Thoms 1846., označivši njime stvaralaštvo i tradiciju priprostih, neškoloranih ljudi.“ (Hrvatska enciklopedija, 2019). Folklor predstavlja narodne običaje, odnosno tradiciju kulture jednoga naroda. U svim granama umjetnosti imamo doticaj s folklornim elementima.

U *Muzičkoj enciklopediji* pojam folklorna glazba predstavljen je kao pojam koji se prenosi usmenom predajom te tako tradicijom oblikuje kontinuitet povezivanja sadašnjosti i prošlosti, variranje kao produkt osobnoga stvaralaštva nekoga pojedinca ili skupine te glazbeni odabir zajednice u kojoj je ona prisutna (*Muzička enciklopedija*, 1971). Folklorna se glazba razvijala u zajednici, a u brojnim je djelima vidljiv utjecaj i međusobno ispreplitanje umjetničke ili popularne glazbe i djela pojedinih skladatelja. Naime, brojni su skladatelji koristili elemente folklorne glazbe kao motive za skladanje svojih djela.

Tradicijaska glazba, koja se stoljećima prenosila usmenom predajom u različitim oblicima kroz pjesme, plesove i instrumente, razvijala je glazbene sposobnosti kod pojedinaca i skupina te tako predstavljala kulturu, tradiciju i običaje nekoga naroda. Tradicijski instrumenti okosnica su svake pojedine regije iz koje potječe sam instrument. Bitan su i neizostavan segment koji krasi i doprinosi folklornoj glazbi svake regije. „Danas se tradicijska glazba rjeđe izvodi nego prije. Ona najčešće nije dio života suvremenog pojedinca i stoga ju on nedovoljno poznaje“ (Šulentić Begić i Begić, 2017: 124). Svatko bi trebao poznavati tradicijsku glazbu kao dio prošlosti vlastitoga naroda i drugih naroda tako da tu glazbu opaža, prihvaća i vrednuje (Rojko, 2012).

Etnomuzikologija je grana znanosti koja proučava folklornu glazbu sa svih gledišta. Folklorna je glazba u većini slučajeva povezana s većim ili manjim regijama, sukladno s tim skladbe nacionalne glazbe istodobno obuhvaćaju različita obilježja glazbeno-folklornih područja. Ceribašić i Marošević (1999) navode kako se predmet etnomuzikologije u svijetu

proširio na bilo koju glazbu, dok se u hrvatskoj etnomuzikologiji dogodio pomak s narodne na folklornu glazbu.

3. Podjela tradicijskih instrumenata

Prema građi i načinu postizanja zvuka tradicijske instrumente dijelimo u četiri skupine: idiofoni, membranofoni, kordofoni i aerofoni instrumenti.

Idiofoni instrumenti jesu svi instrumenti „kod kojih zvuče vlastite elastične materije“ (Dević, 1977: 8), a zvuk na tim instrumentima postiže se udaranjem, trzanjem, treskanjem. Neki su od najpoznatijih idiofonih instrumenata klepatalo, drombulja, gong, zvono, kastanjete. Membranofoni su instrumenti, kao što i sam naziv kaže, instrumenti kod kojih napeta membrana treperi i proizvodi zvuk. Zvuk se postiže udaranjem, trljanjem i treperenjem. Neki su od najpoznatijih membranofonih instrumenata bas bubanj, timpani, bongosi. Kordofoni instrumenti jesu oni kod kojih titranjem žica nastaje zvuk koji se na tim instrumentima postiže trzanjem, gudačkom i udarima. U kordofone tradicijske instrumente ubrajamo tambure (tambura samica, bisernica, brač, čelo, bugarija, berda), gusle, ljericu i violinu. Aerofoni instrumenti jesu instrumenti koji strujanjem zraka stvaraju zvuk, a zvuk na tim instrumentima postiže se strujanjem zraka iz usta i pluća svirača te mijeha ili mješine. Najpoznatiji aerofoni tradicijski instrumenti jesu: gajde, diplice, dvojnice, dude, mih.

3.1. Tradicijski instrumenti Republike Hrvatske

Tambura samica

Tambura samica smatra se najpoznatijim solističko-tradicijskim glazbalom u Republici Hrvatskoj. Pripada skupini kordofona, odnosno žičanih instrumenata. Samica je žičani instrument koji se svira pomoću trzalice. Gradi se iz jednoga komada drveta, najčešće od javora, trešnje, duda, jasena, šljive, višnje itd. Samica se sastoji od tri dijela a to su: trup, vrat i glava. Ima četiri žice koje se štimaju na dva tona u intervalu čiste kvarte. Tonsko ugađanje ovisilo je o debljini žica i veličini instrumenta. „U narodu je najviše poznata pod imenom samica, danguba, dangubica, razbibriga, tikvara i potpalac“ (Ferić, 2011: 30). Svirala se na društvenim okupljanjima kao što su prelo, sijelo i čijalo. Tambura samica je instrument koji je opstao zahvaljujući kulturno-umjetničkim društvima te se sačuvao i održao kao važan i neizostavan hrvatski tradicijski instrument.

Slika 1. Tambura samica

Tambure

Velika skupina tradicijskih instrumenata naziva se tambure. Pojam tambure obuhvaća skupni naziv za nekoliko instrumenata, ali se događa i da se svaki pojedini instrument iz skupine često naziva tambura. No može se pratiti povijesni razvoj tambure jer su poznate okolnosti nastanka različitih oblika, veličina, ugađanja i funkcija tambura koje su nastale od prve tambure samice kao prethodnice u stvaranju današnjih tambura. „Tambura je važna sastavnica hrvatske materijalne kulture, a tamburaška glazba dobro hrvatske nematerijalne kulturne baštine“ (Ferić, 2011: 24). Brojnost instrumenata iz skupine tambura dovela je do toga da tambure oblikuju i poseban orkestar, pa tako imamo orkestar tambura ili tamburaški orkestar kao dio folklora i tradicije naše domovine. Glavna i općenita podjela tambura obuhvaća ove instrumente: bisernicu, brač, čelo, bugariju i berdu.

Bisernica

Bisernica je glazbalo koje se upotrebljava kao orkestralno i solističko glazbalo. Pripada skupini kordofonih, odnosno žičanih instrumenata. Svira se pomoću trzalice. Poznato je da se najčešće gradi iz jednoga komada drveta. Sastavni su dijelovi: trup, vrat i glava. Karakteristično je da ima pet žica koje se ugađaju po kvartama, s tim da su prve dvije žice jednako ugođene. Ovisno o tonskom sustavu i funkciji bisernice se dijele na G-bisernicu, D-bisernicu i E-bisernicu. Bisernica uglavnom svira vodeću melodijsku liniju te najviše tonove u orkestrima ili sastavima.

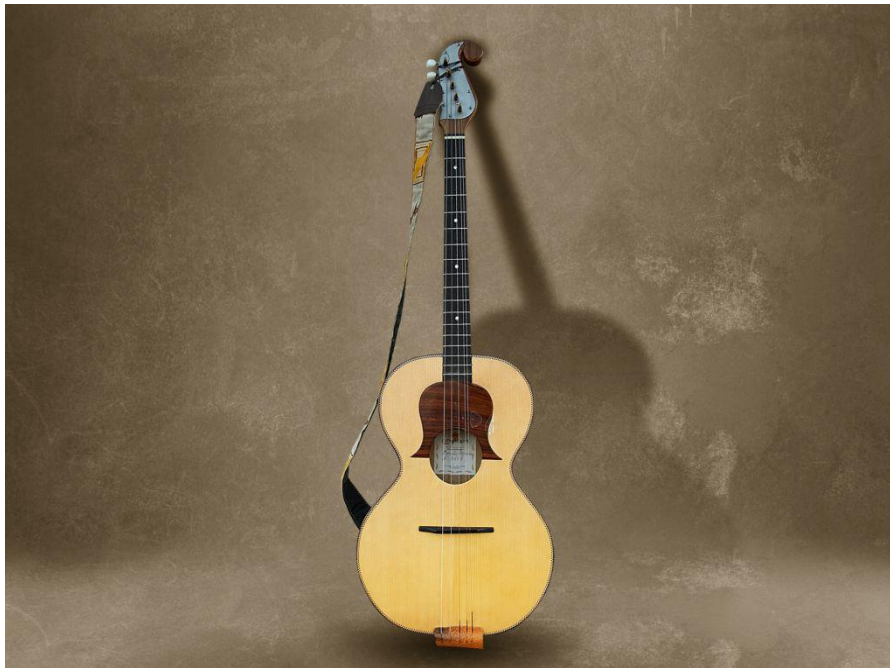
Slika 3. Bisernica

Brač

Brač se ubraja u solistička i orkestralna tradicijska glazbala. Pripada skupini kordofona, odnosno žičanih instrumenata. Brač je žičani instrument koji se svira pomoću trzalice. Glavni su mu sastavni dijelovi: trup (u obliku gitare), vrat i glava. Karakteristično je da ima pet žica koje se ugađaju po kvartama, s tim da su prve dvije žice jednako ugođene. S obzirom na tonski sustav i funkciju brač dijelimo na G-brač, D-brač, A-brač i E-brač. Brač najčešće svira istu melodijsku liniju kao bisernica, odnosno udvaja se melodijska linija.

Slika 4. Brač

Čelo

Čelo je orkestralno tradicijsko glazbalo. Pripada skupini kordofona, odnosno žičanih instrumenata. Čelo je žičani instrument koji se svira pomoću trzalice. Glavni su sastavni dijelovi čela trup (u obliku gitare), vrat i glava. Karakteristično je da ima četiri žice koje se ugađaju po kvartama. S obzirom na tonski sustav i funkciju čelo dijelimo na G-čelo i A-čelo. Čelo karakterizira udvajanje i ukrašavanje basove harmonijske linije.

Slika 5. Čelo

Bugarija

Bugarija je orkestralno tradicijsko glazbalo. Pripada skupini kordofona, odnosno žičanih instrumenata. Bugarija je žičani instrument koji se svira pomoću trzalice. Glavni su joj sastavni dijelovi trup (u obliku gitare), vrat i glava. Karakteristično je da ima četiri žice ili pet žica. S obzirom na tonski sustav i funkciju bugariju dijelimo na G-bugariju, D-bugariju, E-bugariju i A-bugariju. Bugariju karakterizira harmonijska i ritmička pratnja.

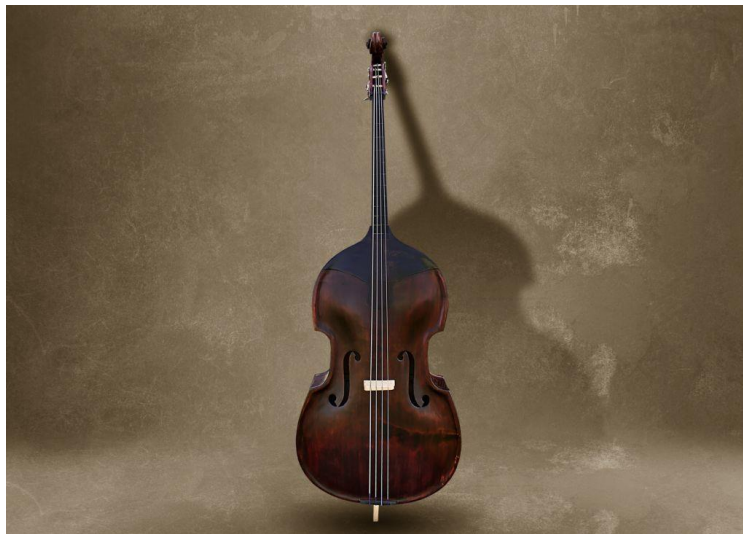
Slika 6. Bugarija

Berda

Berda je orkestralno tradicijsko glazbalo. Pripada skupini kordofona, odnosno žičanih instrumenata. Berda je žičani instrument koji se svira pomoću trzalice. Glavni su sastavni dijelovi trup, vrat i glava koji imaju oblik sličan kontrabasu. Karakteristično je da ima četiri žice koje se ugađaju po kvartama. S obzirom na tonski sustav i funkciju berdu dijelimo na G-berdu i A-berdu. Berda u tamburaškom orkestru ima glavnu ulogu basa.

Slika 7. Berda

Gajde

Gajde pripadaju skupini aerofonih glazbala. Sviraju se tako da se mješina napuše te konstantnim pritiskom ruke struji zrak i pritom proizvodi ton. Za izradu mješine koristila se ovčja, jareća ili kozja koža. Gajde su primjer instrumenta koji pokazuje kako su pojedini instrumenti nastali od materijala koji su bili dostupni. „Najčešći način sviranja je dizanjem samo po jednog prsta na melodijskoj svirali tj. otvaranjem samo one rupice čiji ton nam u tom trenutku treba“ (Večković, 2015: 36). Osnovni su dijelovi gajdi mješina, trubač, puhaljka, našak, prebiraljka, rog i piskovi. Kada je riječ o rasprostranjenosti po regijama, najčešće je upotreba u Slavoniji, Baranji te dijelu Posavine, a spominju se pod ovim nazivima: gajde, gajda, duda, dude, dude s rogom.

Slika 2. Gajde

Diplice

„Diplice su puhaće glazbalo napravljeno od trstike. Na cijevi su izdubljene rupice na kojima se prebire melodija“ (Miholić, 2009a: 12). Osim od trstike diplice se mogu izraditi i od bazge, slame i guščjega pera. Sastavni su dijelovi diplica prebiraljka i pisak s jezičkom. Pripadaju skupini aerofonih glazbala. Diplice su preteča tradicijskih instrumenata gajdi, šurli, duda te raznih vrsta mihova. Posebnost je ovoga tradicijskoga instrumenta zastupljenost u mnogim dijelovima Hrvatske, međutim danas su se zadržale samo u Slavoniji i Baranji.

Slika 8. Diplice

Dvojnice

„Dvojnice su puhaće glazbalo izrađeno od drva. U jednom su komadu drva izdubljene dvije cijevi na kojima se svira istodobno. Rupice se nalaze na jednoj ili na objema sviralama. Dvojnice i diplice su bile praktična priručna glazbala“ (Miholić, 2009a: 12). Dvojnice pripadaju skupini aerofonih glazbala, a rasprostranjene su u svim krajevima Hrvatske. Poznati su različiti nazivi toga instrumenta, na primjer dvojnice, diple, dvogrlje, žveglice i vidalice.

Slika 9. Dvojnice

Cimbal

„Cimbal je glazbalo koje se sastoji od drvene rezonantne kutije, najčešće u obliku trapeza, preko koje je napeto mnoštvo žica po kojima se svira drvenim štapićima – capama. Osim u sastavu mužikaša, cimbal se svirao i solistički ili kao pratnja pjevaču. Svira se položen na stol ili na poseban stalak a u hodu ga svirač drži obješenog oko vrata“ (Miholić, 2009b: 17). Cimbal pripada skupini kordofona, odnosno žičanih instrumenata. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument zastupljen jedino u Podravini.

Slika 10. Cimbal

Dude

Dude su solističko glazbalo. Pripadaju skupini aerofonih glazbala. „Dude su puhaće glazbalo sastavljeno od nekoliko dijelova: mješine, cijevi, prebiralice i trubnja“ (Miholić, 2009b: 28). Tijekom sviranja se najčešće koristi mijeh koji je smješten ispod lakta te tako svirač može pjevati i svirati u isto vrijeme. Svirač rjeđe upuhuje zrak u glazbalo. Sama građa instrumenta jako podsjeća na tradicijsko glazbalo gajde, no razlikujemo ih po broju piskova u prebiralicama. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument zastupljen u Moslavini, Turopolju, Međimurju, Podravini i Hrvatskom Zagorju.

Slika 11. Dude

Citra

„Citra je žičano glazbalo. Ima drvenu rezonantnu kutiju preko koje su napete žice. Citra se položi na stol i svira trzanjem žica. Svira se solistički ili se njome prati pjevanje i ples“ (Miholić, 2009b: 29). Pripada skupini kordofonih instrumenata. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument zastupljen u Međimurju i Podravini.

Slika 12. Citra

Mih

Mih je puhaće glazbalo nalik na gajde. Pripada skupini aerofonih instrumenata. Ima tri glavna dijela, a to su mješina, puhaljka i sviralo. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument zastupljen u Dalmaciji, Dalmatinskoj zagori i Istri.

Slika 13. Mih

Mandolina

„Mandolina je trzaće žičano glazbalo. Svira se u sastavu koji čine mandolina, mandola i gitara“ (Miholić, 2009c: 23). Glavni su dijelovi mandoline trup, vrat i glava. Mandolina ima četiri duple žice koje se ugađaju po kvintama. Pripada skupini kordofnih, odnosno žičanih instrumenata. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument najviše zastupljen u Dalmaciji.

Slika 14. Mandolina

Lijerica

„Lijerica je gudaće glazbalo s trima žicama koje svirač sjedeći naslanja na koljeno i svira gudalom, dok nogom udara takt plesačima“ (Miholić, 2009c: 26). Lijerica je solističko glazbalo. Pripada skupini kordofonih instrumenata, a najviše je zastupljena u Dalmaciji.

Slika 15. Lijerica

Diple

„Diple su puhaće glazbalo s mijehom koje ima dvocijevnu sviralu. Na njima su pastiri improvizirali u osami. Sviralo se i za zabavu na dermecima, uz pjevanje i plesanje kola“ (Miholić, 2009d: 16). Diple su solističko glazbalo, a pripadaju skupini aerofonih instrumenata. Mogu se svirati i bez mješine što iziskuje od svirača iznimno dobro poznavanje tehnike disanja. U Hrvatskoj je ovo tradicijsko glazbalo najviše zastupljeno u gorskoj Hrvatskoj.

Slika 16. Diple

Gusle

„Gusle su jednostruno ili dvostruno gudaće glazbalo. Tijelo je izrađeno od jednoga komada drva bogato ukrašenoga rezbarijama. Preko zvučnoga je tijela navučena životinjska koža koja je na nekoliko mjesta probušena radi boljšega zvuka“ (Miholić, 2009d: 29). Gusle pripadaju skupini kordofonih instrumenata. U Hrvatskoj su najviše zastupljene u gorskoj Hrvatskoj.

Slika 17. Gusle

Cindra

„Cindra je žičano glazbalo, solistička inačica tambure. Ima dvije jednako ugođene žice“ (Miholić, 2009e: 12). Pripada skupini kordofona, odnosno žičanih glazbala. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument najviše zastupljen u Istri i Kvarneru.

Slika 18. Cindra

Sopele

„Sopele, sopile, roženice, puhaća su glazbala koja se izrađuju u dvjema veličinama: maloj i velikoj te se uvijek sviraju u paru. Sopele prate ples, ali se na njima češće izvode mantinjade, instrumentalni uvodi u pojedina svečana zbivanja“ (Miholić, 2009e: 16). Sopele pripadaju skupini aerofonih instrumenata i najpoznatiji su tradicijski solistički instrument Istre i Kvarnera.

Slika 19. Sopele

Šurle

„Šurle su puhaće glazbalo s dvjema odvojenim prebiralicama“ (Mihalić, 2009e: 17). Proizlaze iz skupine aerofonih instrumenata. Šurle se isto sviraju kao tradicijski instrument dvojnice. U Hrvatskoj je ovaj tradicijski instrument najviše zastupljen u Istri i Kvarneru.

Slika 20. Šurle

4. Nastavni plan i program za osnovne škole

U *Nastavnom planu i programu za osnovne škole* (2006) folklorna glazba obrađuje se kroz šest regija: *Folklorna glazba Slavonije i Baranje*, *Folklorna glazba Podravine i Posavine*, *Folklorna glazba Hrvatskog zagorja i Međimurja*, *Folklorna glazba Banovine i Like*, *Folklorna glazba dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale*, *Folklorna glazba Istre i Kvarnera*. Teme iz folklorne glazbe obrađuju se, od 5. razreda nadalje, slobodnim redoslijedom po razredima, po načelu zavičajnosti. *Nastavni plan i program za osnovne škole* (2006) navodi kako je načelo zavičajnosti Glazbene kulture polazište tradicijske glazbe kraja u kojoj učenici odrastaju te isto tako ostaje u okvirima naše države. Općenito u pedagogiji postoje dva različita modela odvijanja nastave – sinkronijski i dijakronijski. Dijakronijski model predstavlja kronološko obrađivanje gradiva, događaj za događajem, godina za godinom, dok sinkronijski model predstavlja istodobno i istovremeno obrađivanje. Upravo se po načelu sinkronijskoga modela odvija nastava Glazbene kulture.

5. Kurikulum nastavnoga predmeta Glazbena kultura za osnovne škole

„Učenje i poučavanje glazbe temelji se na obilježjima otvorenoga i humanističkog kurikulumu u kojemu su sve aktivnosti usmjerene prema realizaciji kvalitetnog, učinkovitog i poticajnog procesa učenja i poučavanja“ (*Kurikulum nastavnog predmeta glazbena kultura za osnovne škole i glazbena umjetnost za gimnazije*, 2019). Kao što sam naziv *otvoreni kurikulum* kaže – nastavnik uz obvezne ima slobodu odabrati i druge sadržaje, naravno uzimajući u obzir i želje, odnosno potrebe učenika. Humanistički kurikulum stavlja u središte učenike kao individualna, humana i kreativna bića s ciljem razumijevanja i shvaćanja prirodnoga razvoja učenika. Skup obilježja gore navedenih oblika doprinosi kvalitetnijim i učinkovitijim odgojno-obrazovnim procesima i ishodima koji su temelj učenja i poučavanja glazbe.

Kurikulum Glazbene kulture temelji se na četirima načelima:

1. Psihološko načelo – kreativni izraz učenici stječu kroz vlastito učenje glazbe. Učenici glazbenim aktivnostima potiču razvoj glazbenih emocija i jačaju vlastitu povezanost s glazbom.
2. Kulturno-estetsko načelo – glazbena ostvarenja, stjecanje vlastitoga glazbenoga ukusa te sposobnost izražavanja vlastitoga mišljenja o glazbi.
3. Načelo sinkroničnosti – glazba kao pojam promatra se kroz sve aspekte.
4. Načelo interkulturalnosti – učenici upoznavanjem glazbe stječu svijest o glazbi vlastite kulture, o glazbi u svijetu te nadograđuju svoje znanje o narodima, raznim kulturama, običajima, religijama te samim pojedincima.

Kurikulum navodi kako učenici na temelju slušanja, pjevanja i plesa/pokreta upoznaju obilježja glazbe i drugih umjetnosti (tekst, ples/pokret, odjeća i obuća) u hrvatskoj tradicijskoj glazbi užega zavičajnoga područja te kroz razradu navedenih ishoda ostvaruju odgojno-obrazovne ishode. Kako bismo ostvarili odgojno-obrazovne ishode, tradicijsku glazbu upoznajemo po načelu zavičajnosti, a nakon tradicijske glazbe u vlastitoj sredini u 5. i 6. razredu upoznaje se glazba drugih regija Hrvatske, uključujući i glazbu manjinskih kultura. Sadržaji namijenjeni za ostvarenje ishoda jesu tradicijske pjesme i plesovi. Učenici upoznaju različita tradicijska glazbala iz različitih regija Hrvatske i drugih kultura. Kako bi znali razlikovati svaku skupinu glazbala te zvuk pojedinoga instrumenta, slušaju se ulomci skladbi te kraće skladbe u cjelini.

5.1. Folklorna glazba Slavonije i Baranje

Folklorna glazba Slavonije i Baranje, prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, provodi se s ciljem postizanja krajnjih rezultata učenja, odnosno obrazovnih postignuća – poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe Slavonije i Baranje, a barem su neki od pojmova na razini izravnoga prepoznavanja na glazbenom primjeru. Folklorna se glazba toga kraja obrađuje kroz sljedeće primjere: *Šokačko kolo*, *Svatovac*, *Tri jetrve žito žele*, *Slavonsko kolo*, *Kabanica od seksera*, *Svatovski drmeš*, *Samica*, *Diva Marica žito dožela*, *Kolo iz Duboševice*. Obrađuju se ovi pojmovi: *folklorna glazba*, *gajde*, *tambura samica*, *pjevanje uz tambure*, *pjevanje a cappella*, *pjevanje uz ples*, *slavonsko kolo*, *šokačko kolo*, *bećarac*, *radne pjesme*.

5.2. Folklorna glazba Podravine i Posavine

Folklorna glazba Podravine i Posavine, prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, provodi se s ciljem postizanja krajnjih rezultata učenja, odnosno obrazovnih postignuća – poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe Podravine i Posavine, a barem neki od pojmova na razini su izravnoga prepoznavanja na glazbenom primjeru. Folklorna se glazba toga kraja obrađuje kroz sljedeće primjere: *Pačpoljka, Sejali smo bažuljka, Stara polka, Zbira junak deklice, Drmeš, Kozatuš, Tri djevojke ječam žele, Ples z ropčecom, Oj, Ivane, Ivaniću, Lepi Juro kres nalaže, Turopoljski drmeš, I ovo se klajna zeleni Juraj, kirales, Glasnice, Drmeš, Volim žeti i kopati, Ja posijah repu*. Obrađuju se sljedeći pojmovi: *citura (citra), tamburaški sastav, cimbal, dvojnice, gudački sastavi, grupno (najčešće žensko) pjevanje*.

5.3. Folklorna glazba Hrvatskoga zagorja i Međimurja

Folklorna glazba Hrvatskoga zagorja i Međimurja, prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, provodi se s ciljem postizanja krajnjih rezultata učenja, odnosno obrazovnih postignuća – poznavanje zvučnih, glazbenih karakteristika folklorne glazbe Hrvatskoga zagorja i Međimurja, a barem neki od pojmova na razini su izravnoga prepoznavanja na glazbenom primjeru. Folklorna se glazba toga kraja obrađuje kroz sljedeće primjere: *Cveti mi, fijolica, Tica vuga lepo speva, Međimurski lepi dečki, Baruš, Barica, Polka, Čardaš, Dobar večer, dobri ljudi, Šroteš, Zagorski ples, Polegla trava detela, Jankić dojahal, Igrajte nam, muzikaši, Grad se beli preko Balatina*. Obrađuju se ovi pojmovi: *violina, cimbal, (u novije vrijeme i) harmonika, solo ženski glas, ženske pjevačke skupine, muške pjevačke skupine, vrste pjesama: rugalice, ljubavne, radne, plesne*.

5.4. Folklorna glazba Banovine i Like

Folklorna glazba Banovine i Like, prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, provodi se s ciljem postizanja krajnjih rezultata učenja, odnosno obrazovnih postignuća – poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe Banovine i Like, a barem su neki od pojmova na razini izravnoga prepoznavanja na glazbenom primjeru. Ta se glazba obrađuje

kroz sljedeće primjere: *Glasnice, Volim žeti i kopati, Titrata se lepa Mara, Svadbene pjesme, Pastirska, Oj, meni vele udaj se, mala, Lička, Oj, odi, brate, da ga zapivamo, Sva su sela prominila boju, Nema pisme nit ima pivanja, Oj, stani, mala, na opanke moje, Viknu vila s Prologa planine*. Obrađuju se sljedeći pojmovi: *ženske skupine a cappella, muškarci (solo), žene (solo), radne pjesme, dijaloške pjesme, pripovjedne pjesme, pjevanje u kolu, svadbene pjesme, dvojnice (diple), ožkanje, rozganje, netemperirano pjevanje*.

5.5. Folklorna glazba dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale

Folklorna glazba dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale, prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, provodi se s ciljem postizanja krajnjih rezultata učenja, odnosno obrazovnih postignuća – poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe dalmatinskih otoka, Dubrovnika i dalmatinske obale, a barem neki su od pojmova na razini izravnoga prepoznavanja na glazbenom primjeru. Folklorna se glazba toga kraja obrađuje kroz sljedeće primjere: *Rođene smo u Betini selu, U Betini ponajbolje jesu, Na dobro vam novi dan svanija, Mljetska poskočica, Lindo, Svet Ivane, o' moga Trogira, Cvit mi je u gori, Da si od srebra, da si od zlata, Splitski plesovi, Jematvanski zvuci*. Obrađuju se ovi pojmovi: *a cappella pjevanje muških i ženskih skupina, jednostavna melodika maloga opsega, netemperirano pjevanje, klapsko pjevanje, lijericica, mandoline, poskočica, lindo*.

5.6. Folklorna glazba Istre i Kvarnera

Folklorna glazba Istre i Kvarnera, prema *Nastavnom planu i programu za osnovne škole*, provodi se s ciljem postizanja krajnjih rezultata učenja, odnosno obrazovnih postignuća – poznavanje zvučnih, glazbenih značajki folklorne glazbe Istre i Kvarnera, a barem su neki od pojmova na razini izravnoga prepoznavanja na glazbenom primjeru. Obrađuje se kroz sljedeće primjere: *Potancu, Meni te je majka obećala, Pojila je nevjestica, Labinski tanac, Oj, ribare ribariću, Divojka je i od sebe lipa, Balun, Vid'ja san je na štacjuni, Potpuhnul je tihi vitar, N. Devčić: Istarska suita (Poskočica)*. Obrađuju se sljedeći pojmovi: *sopele, mih, šurla, ples, šaljive pjesme, netemperirano pjevanje, istarski idiom, pjevanje solističko, u parovima, grupe, dvoglasno*.

6. Interkulturalno obrazovanje

Interkulturalno obrazovanje (Drandić, 2010) može se ostvariti i kroz tradicijsku glazbu, a ima izrazito značajnu ulogu u obrazovanju učenika u kontekstu multikulturalizma, odnosno u promicanju jednakosti i ljudskih prava za sve, bez diskriminacija i predrasuda. „U multikulturalnim društvima urbani folklor i tradicija se isprepliću s folklorom i tradicijom različitih nacionalnih kultura, u čemu hrvatska tradicijska kultura nipošto nije iznimka“ (Sam Palmić, 2015: 312). Glazbeni folklor u Hrvatskoj utemeljen je na kulturnoj raznolikosti u kojoj su prisutne, osim nacionalne kulture, i druge tradicijske kulture pri čemu su službeno prisutne 22 nacionalne manjine (Sam Palmić, 2015). „Unatoč činjenici da se ljudi razlikuju po svojoj sposobnosti da prepoznaju i prihvaćaju kulturne razlike, od faze etnocentrizma i negiranja postojanja razlika, do faze etnorelativizma i uočavanja i prihvaćanja kulturnih razlika, interkulturalno obrazovanje stvara uvjete za pluralizam u društvu kroz razumijevanje, poštovanje i valoriziranje sličnosti i razlika te međusobno prožimanje i poticanje kontakata među kulturama“ (Bennett, 1993: 96). S ciljem razvijanja interkulturalnih kompetencija važno je stjecanje znanja o različitim kulturama, vještinama prepoznavanja i prihvaćanja različitih te stavovima o svojoj kulturi i drugim kulturama kroz koje učenici prolaze u svakodnevnim obrascima percepcije, mišljenja, osjećaja i vlastita ponašanja (Drandić, 2010).

7. Folklorna glazba u nastavi

„Glazbeni folklor Hrvatske vrlo je šarolik, raznovrstan i bogat“ (Rojko, 2005: 267). Učenici bi na nastavi Glazbene kulture trebali naučiti sljedeće o hrvatskom glazbenom folkloru:

- da u Hrvatskoj postoje različite folklorne regije te da među njima postoje sličnosti, ali i različitosti
- da pojedinosti svake regije čine glazbeni sastavi, pojedine vrste pjesama, glazba namijenjena plesu i načini samoga izvođenja folklorne glazbe
- kakav je utjecaj folklorne glazbe na umjetničko glazbeno stvaralaštvo kroz obrade narodnih pjesama (Lado, Tamburaški orkestar HRT-a), skladbi inspiriranih folklorom (N. Devčić, E. Cosseto), hrvatskih narodnih pjesama u skladbama (J. Haydn: Simfonija u D-duru, br. 104, 4. st., *Oj, Jelena, Jelena*)
- što je uloga etnomuzikologije u očuvanju narodne glazbe.

7.1. Metodičko strukturiranje nastavne jedinice Glazbeni folklor Slavonije i Baranje

Donosimo primjer kako bi mogao izgledati jedan nastavni sat u kojem se u nastavnoj jedinici Glazbeni folklor Slavonije i Baranje upotrebljavaju tradicijski instrumenti. Cilj je sata upoznavanje tradicijskih instrumenata Slavonije i Baranje. Šulentić Begić i Begić (2017) navode kako nastava glazbe u suvremenoj školi mora voditi računa o očuvanju učenikova kulturnoga i nacionalnoga identiteta. Sukladno cilju sata, a taj je da učenici upoznaju tradicijska glazbala svoga kraja, nastavnik oblikuje nastavni sat vodeći se idejom da učenici postignu određene odgojno-obrazovne ishode učenja. Učenici bi trebali znati imenovati pojedine tamburaške instrumente, slušno prepoznati i razlikovati različite vrste tamburaških instrumenata te znati navesti glazbene situacije u kojima se pojavljuju glazbeni instrumenti. Nastavnici se u takvom satu mogu voditi ključnim pojmovima prema kojima oblikuju pripravu za sat, a to su: tradicijska glazba, tambure (bisernica, brač, čelo, bugarija, berda), tambura samica, diplice, gajde, folklor Slavonije i Baranje, šokačko kolo, nošnja. Prilikom oblikovanja sata nastavnici trebaju koristiti ove metode: demonstraciju, pjevanje, slušanje glazbe, sviranje, ples/pokret, razgovor, pisanje, rad s tekstom. Nastavnici prilikom obrade nastavne jedinice Glazbeni folklor Slavonije i Baranje mogu demonstrirati sviranje nekoga tradicijskoga instrumenta u svrhu ostvarenja gore navedenih odgojno-obrazovnih ishoda.

Početak sata treba započeti ponavljanjem različitih skupina instrumenata i osnovnih značajki koje su ranije naučene. Slušanjem novoga glazbenoga primjera započinje obrada tradicijskih instrumenata Slavonije i Baranje. Postavljanjem pitanja prije i nakon odslušanoga glazbenoga primjera „učenici će iznositi sve što su čuli u glazbi i tako sami dolaziti do potrebnih zaključaka“ (Rojko, 2005: 12). Nakon odslušanoga primjera i razgovora koji slijedi nastavnici mogu predstaviti bisernicu kao tradicijski instrument. Sviranjem instrumenta nastavnik će predstaviti njegove mogućnosti. Metodom razgovora opisat će se glavni dijelovi, značajke, vrste i karakteristike tradicijskih instrumenata glazbenoga folkloru Slavonije i Baranje. Nastavnik može pozvati učenike glazbenih škola koji znaju svirati neki tradicijski instrument te učenike koji sudjeluju u izvannastavnim aktivnostima sviranja tradicijskoga instrumenta kako bi prezentirali svoje znanje sviranja tradicijskoga instrumenta učenicima u razredu. Istim postupkom može se obraditi idući tradicijski instrument, a to je brač. Ostale instrumente može se opisati razgovorom. Nakon razgovora može započeti obrada tradicijske pjesme *Moja diridika*. Kada se nauči pjesma, nastavnik ju svira na tradicijskom instrumentu, a učenici pjevaju. Iza obrade pjesme može se obraditi i *Šokačko kolo* tako što nastavnik pokaže korake učenicima. Kada učenici usvoje korake, nastavnik svira tradicijski instrument, a učenici plešu. Pri slušanju se glazbenih primjera za pojedine instrumente mogu spomenuti i ostali tradicijski instrumenti glazbenoga folkloru Slavonije i Baranje, a to su tambura samica, dvojnice, gajde. Oblici rada u nastavi mogu biti frontalni, grupni i u parovima. Nastavna sredstva i pomagala koja će pomoći pri ostvarenju odgojno-obrazovnih ishoda jesu: kreda i ploča, udžbenik, partiture / slike / fotografije, uređaji CD-player / DVD-player, tradicijski instrumenti, Hi-Fi linija, računalo i projektor. Za što kvalitetniju izradu pripreve mogu se koristiti literaturni naslovi kao što su:

- Šulentić Begić, J. (2012). *Otvoreni model glazbene nastave u praksi osnovne škole (Slušanje glazbe i pjevanje)*. Metodčki priručnik za učitelje i studente glazbene kulture, glazbene pedagogije i primarnog obrazovanja. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet.
- Rojko, P. (2005). *Metodika glazbene nastave, praksa II*. Dio: Slušanje glazbe. Zagreb: Jakša Zlatar.
- Miholić, I. (2009a). *Hrvatska tradicijska glazba Slavonija, Baranja i Srijema*. Zagreb: Profil International.

8. Pregled studijskih programa

Kako bi nastavnici u nastavi Glazbene kulture mogli upotrebljavati tradicijske instrumente, važno je njihovo obrazovanje. O obrazovanju nastavnika, među ostalim, prvenstveno ovisi kako će u budućem profesionalnom djelovanju, više ili manje uspješnos, obavljati uloge i funkcije. Nastava je u općeobrazovnim školama podložna promjenama, uvode se nove metode i strategije rada, nastavni sadržaji. „Promjene u školskom radu moguće je ostvariti uz različite strategije i uz različite metodološke pristupe“ (Svalina, 2015: 6). Zato je potrebno i u visokoškolskoj nastavi pratiti zbivanja koja su prisutna i u drugim razinama obrazovanja i tome prilagođavati studijske programe. U obrazovanju budućih glazbenih pedagoga prisutni su i sadržaji koji u studenata razvijaju kompetencije za različita područja njihova budućega djelovanja. Kako bi se oprimjerilo obrazovanje budućih nastavnika glazbene pedagogije te kako bi se opisalo na koji način nastavnici stječu kompetencije o upotrebi tradicijskih instrumenata tijekom obrazovanja, pristupilo se analizi dvaju studijskih programa.

8.1. Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku

U studijskim programima Akademije za umjetnost i kulturu u Osijeku potiče se ostvarivanje glazbeno-izvođačkih, stvaralačkih i pedagoških kompetencija budućih glazbenih pedagoga. Na preddiplomskom studiju glazbene pedagogije, koja traje četiri godine, odnosno osam semestara, studenti među ostalim kompetencijama trebaju steći i kompetencije iz sviranja tradicijskih instrumenata. Kompetencije stječu pohađanjem predmeta *Tambure*. Predmet *Tambure* na Akademiji za umjetnost i kulturu u Osijeku obvezan je predmet koji je u studijskom programu na trećoj i četvrtoj godini studija, odnosno petom i šestom te sedmom i osmom semestru, a pritom se ostvaruju 2 ECTS-boda po semestru. Na trećoj godini studija glazbene pedagogije na predmetu *Tambure* sljedeći je sadržaj predmeta: „Sustavi tambura. Sviranje u položajima (stisnutom – kromatskom i razmaknutom – dijatonskom). Sviranje skladbi u mješovitim i složenim mjerama. Način trzanja različitih ritmova.“ (*Izvod iz studijskog programa preddiplomski studij Glazbena pedagogija*, 2019: 74). Iz prethodno navedenoga sadržaja proizlazi cilj predmeta koji ima sljedeću ulogu: „Osposobiti buduće profesore glazbene kulture za samostalno sviranje tambura (svih vrsta), za vođenje tamburaškog orkestra u osnovnim školama kao i vođenje tamburaških sastava u amaterskim udrugama. Upoznavanje literature za tamburaške sastave, te različitih priručnika za učenje

tambura.“ (Izvod iz studijskog programa preddiplomski studij Glazbena pedagogija, 2019: 74). Ishod učenja ovoga predmeta omogućava opisivanje povijesti tambure, savladavanje osnovnih tehnika sviranja na tamburama, demonstracija osnovne tamburaške literature te demonstracija sustava ugađanja tambura. Na četvrtoj godini studija glazbene pedagogije na predmetu *Tambure* obrađuje se sljedeći sadržaj predmeta: „Okretno snalaženje u čitanju nota (s lista), kako u G ključu, tako i u F ključu. Fraziranje u sviranju. Sviranje melodijskih ukrasa. Samostalno ugađanje tambura i postavljanje žica. Tzv. sviranje u krug – izmjena instrumenata pri sviranju jedne skladbe. Metodičke upute o učenju tambura. Upoznavanje tamburaške literature. Sviranje u tamburaškom ansamblu i solistički. Najmanje 6 kompozicija 3 u ansamblu i 3 solističke kompozicije.“ (Izvod iz studijskog programa preddiplomski studij Glazbena pedagogija, 2019: 76). Iz prethodno navedenoga sadržaja proizlazi cilj predmeta koji je potpuno identičan cilju predmeta *Tambure* na trećoj godini. Ishod učenja ovoga predmeta omogućava povećanje vlastite psihomotorne sposobnosti sviranja tambura, savladavanje pristupa poučavanja tambure, primjenjivanje načina rada s tamburaškim orkestrom te dodatno proširivanje mogućnosti demonstracije osnovne tamburaške literature. Na prvoj godini diplomskoga studija glazbene pedagogije nema predmeta usko povezanoga s upotrebom tradicijskih instrumenata u nastavi glazbene kulture.

8.2. Muzička akademija Zagreb

U studijskim programima Muzičke akademije Zagreb studenti kroz modul pedagoških predmeta stječu temeljna teorijska i praktična znanja iz glazbene i opće pedagogije, odnosno iz predmeta pedagogsko-psihološke skupine predmeta. Integrirani sveučilišni studij Glazbena pedagogija traje pet godina, odnosno 10 semestara. Jedna je od izlaznih kompetencija svih studenata nakon završetka studija vođenje amaterskih zborova, orkestara i sličnih sastava te promicanje i drugih prikladnih aktivnosti. Na integriranom preddiplomskom i diplomskom studiju glazbene pedagogije studenti ostvaruju ishode učenja koji ih vode k stjecanju kompetencija iz sviranja tradicijskih instrumenata na predmetu *Tambure 1* i *Tambure 2* te *Tamburaški ansambl 1*, *Tamburaški ansambl 2*, *Tamburaški ansambl 3*. Predmeti *Tambure 1* i *Tambure 2* na Muzičkoj akademiji Zagreb obvezni su predmeti koji su u studijskom programu na prvoj i drugoj godini studija, odnosno u prvom i drugom te trećem i četvrtom semestru, a pritom se ostvaruju 2-ECTS boda po semestru. Na prvoj godini studija Glazbene pedagogije na predmetu *Tambure 1* obrađuje se sljedeći sadržaj predmeta: „Praktično

muziciranje na tamburama; na svakom od instrumenata radi stjecanja osnova tehnike sviranja. Ugađanje tambura. Sustavno svladavanje tehničkih problema na tamburama A sustava iz tamburaške literature. Upoznavanje s mogućnostima formiranja tamburaških sastava i orkestara. Upoznavanje tamburaške literature. Metodičke upute o učenju tambura i vođenju sastava i orkestara“ (*Vrjednovanje sveučilišnih studijskih programa preddiplomskih, diplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija te stručnih studija*, 2016: 105). Iz prethodno navedenoga sadržaja proizlazi cilj predmeta koji ima ovu ulogu: „Razvijanje umijeća sviranja na tamburama radi osposobljavanja za vođenje tamburaških orkestara u školama i amaterskim društvima. Upoznavanja literature za tamburaške sastave, te priručnika za učenje tambura“ (*Vrjednovanje sveučilišnih studijskih programa preddiplomskih, diplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija te stručnih studija*, 2016: 117). Ishod učenja ovoga predmeta omogućava osnovne tehnike sviranja na tamburama, poznavanje sustava ugađanja tambura, poznavanje osnovne tamburaške literature te saznanja o metodičkim pristupima učenja tambura. Na drugoj godini studija Glazbene pedagogije na predmetu *Tambure 2* obrađuje se sljedeći sadržaj predmeta: „Sadržaj se izvodi u otvorenom kurikulumu dinamikom prilagođenom predznanju i sposobnostima pojedinog studenta. Praktično muziciranje na tamburama; na svakom od instrumenata radi stjecanja osnova i napredne tehnike sviranja, ovisno o predznanju studenta. Ugađanje tambura. Sustavno svladavanje tehničkih problema na tamburama A sustava iz tamburaške literature. Upoznavanje s mogućnostima formiranja tamburaških sastava i orkestara. Upoznavanje tamburaške literature. Metodičke upute o učenju tambura i vođenju sastava i orkestara“ (*Vrjednovanje sveučilišnih studijskih programa preddiplomskih, diplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija te stručnih studija*, 2016: 117). Iz prethodno navedenoga sadržaja proizlazi cilj predmeta koji je potpuno identičan cilju predmeta *Tambure 1* na prvoj godini. Ishod učenja ovoga predmeta omogućava osnovne tehnike sviranja na tamburama, poznavanje sustava ugađanja tambura, poznavanje osnovne tamburaške literature te saznanja o metodičkim pristupima učenja tambura. Studenti na Muzičkoj akademiji Zagreb imaju mogućnost upisati i izborni predmet *Tamburaški ansambli 1*, *Tamburaški ansambl 2* i *Tamburaški ansambl 3* kako bi usavršili tehnike sviranja tambura.

Jasno je, na temelju uvida u ova dva studijska programa, kako je u obrazovanju budućih nastavnika prisutno dovoljno sadržaja kojima se budući glazbeni pedagozi obrazuju za upotrebu tradicijskih instrumenata. Kako bi se dobio uvid u nastavnu praksu, pristupilo se empirijskom istraživanju stavova.

9. Empirijski dio rada

9.1. Problem i cilj istraživanja

Problem je istraživanja upotreba i funkcija tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture u Republici Hrvatskoj.

Cilj je prikupiti mišljenja i stavove nastavnika Glazbene kulture o upotrebi tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture te o oblikovanju izvannastavnih aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata kako bi se dobio uvid u to koliko je prisutna upotreba tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture.

9.2. Istraživačka pitanja

Sukladno problemu i cilju istraživanja postavljena su ova istraživačka pitanja:

1. Upotrebljavaju li i koje tradicijske instrumente u nastavi Glazbene kulture?
2. Sudjeluju li nastavnici i na koji način u radu folklornih društava?
3. Koje metode, strategije i aktivnosti koriste nastavnici pri upotrebi folklorne glazbe?
4. Kakvo je mišljenje nastavnika vezano uz izvannastavne aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata?

9.3. Vrsta istraživanja, mjerni instrument

U istraživanju je primijenjena kvantitativna i kvalitativna metodologija. Uključivanje kvalitativne metodologije u istraživanje ima svoju opravdanost jer se očekuje dobivanje podataka kojima će se saznati mišljenja nastavnika o svakodnevnoj nastavnoj praksi.

Za potrebe istraživanja samostalno je oblikovan Anketni upitnik za nastavnike Glazbene kulture u kojem je 12 pitanja mješovitoga tipa. U prvom su dijelu upitnika pitanja o spolu, mjestu zaposlenja i življenja, a pitanjima o upotrebi tradicijskih instrumenata, metodama i ulozi tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture htjelo se doznati mišljenja nastavnika o upotrebi tradicijskih instrumenata jer su nastavnici izražavali svoje mišljenje o upotrebi tradicijskih instrumenata.

9.4. Rezultati

Glede prvoga istraživačkoga pitanja koje se odnosilo na upotrebu tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture, *Upotrebljavaju li i koje tradicijske instrumente u nastavi Glazbene kulture*, ispitanici su se izjasnili na sljedeći način: Od ukupnoga broja ispitanika ($N = 38$) njih je 13 odgovorilo DA (34,21%), od toga je 10 žena (76,92%), a tri su pripadnici muškoga spola (23,08%). Od 13 ispitanika koji su odgovorili DA njih 6 (46,15%) radi u školi na području grada, dok ih 7 radi na selu. Od 13 ispitanika koji su odgovorili DA njih 10 (76,92%) živi u gradu, a troje živi na selu. Ispitanici koji su potvrdno odgovorili na prvo istraživačko pitanje upitani su da odgovore koji instrument i na koji način upotrebljavaju. Gotovo svi ispitanici, njih 12 (92,31%), upotrebljava tamburu, dok jedan nastavnik upotrebljava isključivo violinu. Također je jedan od ispitanika odgovorio da uz tambure upotrebljava i dvojnice, kao i ostale tradicijske instrumente karakteristične za Međimurje. Iz odgovora je vidljivo da nevelik dio ispitanika koristi tradicijske instrumente pri oblikovanju nastave, više ih upotrebljavaju žene, a manje muškarci. Manji postotak muških ispitanika moguće je povezati s činjenicom da je u uzorku ispitanika mali postotak ($N = 7$, 18,4%) muškaraca, što je vidljivo u tablici br. 1.

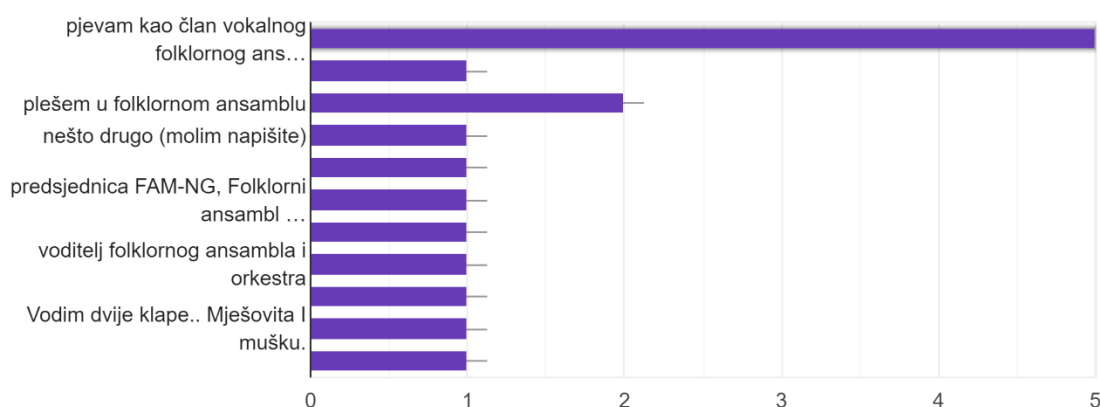
Tablica br. 1: *Odgovori ispitanika prema spolu, mjestu rada*

	DA		NE		DA/Ž		DA/M		DA/G		DA/S	
Pitanja	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Upotrebljavate li tradicijske instrumente u nastavi Glazbene kulture?	13	34,21	25	65,79	10	76,92	3	23,08	6	46,15	10	76,92
Sudjelujete li u radu kulturno-umjetničkoga ili folklornoga društva?	10	26,32	28	73,68	6	60	4	40	2	20	5	50
Obradujete li tradicijsku glazbu svih regija Hrvatske?	35	92,11	3	7,9	28	80	7	20	20	57,14	27	77,14
Svirate li djeci na nastavi tradicijske instrumente?	10	26,32	28	73,68	7	70	3	30	3	30	7	70
Plešete li s djecom na nastavi Glazbene kulture tradicijske plesove?	29	76,32	9	23,68	25	86,2	4	13,8	17	58,62	22	75,86
Svirate li djeci na nastavi tradicijske instrumente dok djeca plešu?	8	21,05	30	79,95	4	50	4	50	0	0	5	62,5
Provodite li izvannastavne/izvanškolske aktivnosti vezane uz tradicijsku glazbu ili sviranje tradicijskih instrumenata?	10	26,32	28	73,68	6	60	4	40	2	20	5	50
Imate li u školi u kojoj radite oformljen instrumentalni ansambl tradicijskih instrumenata (npr. tamburaški sastav)?	6	15,79	32	84,21	3	50	3	50	0	0	3	50

Kada je riječ o drugom istraživačkom pitanju, u kojem se tražio odgovor ispitanika o tome sudjeluju li u radu kulturno-umjetničkoga ili folklornoga društva, ispitanici su se izjasnili na sljedeći način: Od ukupnoga broja ispitanika (N = 38) njih 10 odgovorilo je da sudjeluje u radu kulturno-umjetničkoga društva (26,32%), od toga je 6 pripadnica ženskoga spola (60%), dok je četvero (N = 4) muškoga spola. Od 10 ispitanika samo dvoje (20%) radi u gradu, dok

ostalih 8 radi na selu. Polovica (50%) ispitanika koji su potvrdno odgovorili na drugo istraživačko pitanje živi u gradu. Grafikon br. 1 prikazuje kako gotovo polovica ispitanika (45,5%) djeluje u svojstvu članova vokalnih folklornih ansambala dok ostali djeluju u svojstvu voditelja ili su plesači.

Grafikon br. 1: *Na koji način ispitanici sudjeluju u radu kulturno-umjetničkih društava*

Prema ovom uzorku manje od trećine (26,32%) sudjeluje u radu kulturno-umjetničkoga društva, što može biti razlog za smanjenu upotrebu tradicijskih instrumenata u samoj nastavi Glazbene kulture, kao i u izvannastavnim aktivnostima.

Treće se pitanje odnosilo na zastupljenost tradicijske glazbe u nastavi Glazbene kulture, ispitanici su upitani da izraze svoje mišljenje. Neki su od odgovora:

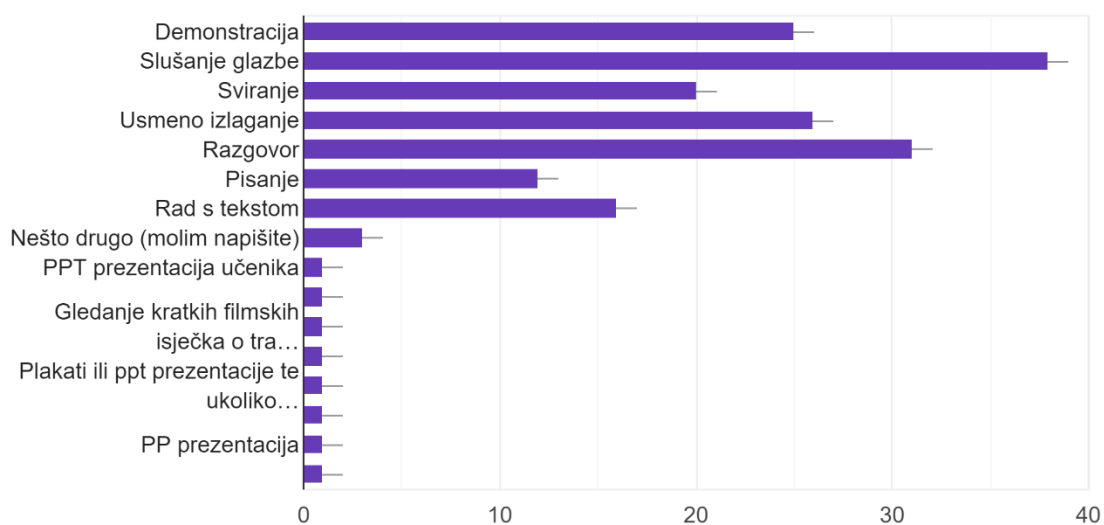
- *Satnica Glazbene kulture ima vrlo malo sati da bi se takva tema, a i ostale obradile kako treba.*
- *Tradicijska glazba nije dovoljno zastupljena u nastavi Glazbene kulture zbog toga što se očekuje da se u svakome razredu obradi samo jedna pjesma vezana uz neku regiju. Smatram da to nije dovoljno, da treba puno više sati obrade svake regije.*
- *Tradicijska glazba nije dovoljno zastupljena u udžbenicima, dok tradicijske pjesme jesu.*
- *Ne, zbog premalog broja sati nastave Glazbene kulture općenito.*
- *Smatram da to ovisi o učitelju. Ja se trudim što više tradicijsku glazbu približiti učenicima, također i sve što je vezano uz tradicijsku glazbu: običaje, rukotvorine, baštinu koju je zaštitio UNESCO i sl. Jednom području Hrvatske posvetim barem dva do tri sata iako je po nekim gotovim planovima predviđen samo jedan sat.*

- *Planom i programom je predviđen određeni broj sati za obradu tradicijske glazbe za svaki razred. To je dovoljno s obzirom na ukupan broj sati za svaki razred, ako se odradi.*
- *Da. Dovoljno za upoznavanje.*
- *Nije, potrebno je više tradicijske glazbe, pogotovo iz kraja u kojem učenici žive (jako malo znaju i upoznati su s njom).*
- *Mislim da to ovisi o samom nastavniku s obzirom da imamo otvoreni koncept nastave. Ako nastavnik ne poznaje dobro građu o kojoj treba govoriti, najvjerojatnije neće ni ići u dubinu toga.*
- *Smatram da je tradicijska glazba dovoljno zastupljena s obzirom na satnicu predviđenu za nastavu GK.*

U odgovorima se uočavaju različita mišljenja i stavovi nastavnika Glazbene kulture što govori kako sa sigurnošću ne možemo reći da je tradicijska glazba u dovoljnoj mjeri zastupljena.

Četvrto istraživačko pitanje odnosilo se na nastavne metode koje se koriste prilikom obrade tradicijskih instrumenata. Ispitanicima su bile ponuđene sljedeće metode: demonstracija, slušanje glazbe, sviranje, usmeno izlaganje, razgovor, pisanje, rad s tekstom ili nešto drugo. Svi su ispitanici (N = 38) odgovorili da upotrebljavaju metodu slušanja glazbe, također je velik broj odgovorio kako upotrebljavaju metode demonstracije (65,8%), usmenoga izlaganja (68,4%) i razgovora (81.6%). Ispitanicima je bilo ponuđeno navesti i druge nastavne metode koje upotrebljavaju pa su zabilježeni sljedeći odgovori: PPT prezentacija učenika ili izrada plakata te gledanje kratkih filmskih isječaka o tradicijskoj glazbi.

Grafikon br. 2: *Metode koje nastavnici najčešće koriste u nastavi*

Iz navedenih odgovora ispitanika može se zaključiti kako se tijekom obrade tradicijskih instrumenata koriste različite nastavne metode u svrhu kvalitetnije obrade nastavnoga sadržaja.

Pitanje koje se odnosilo na zastupljenost tradicijske glazbe iz svih regija Hrvatske u nastavi donijelo je najveći postotak potvrdnih odgovora (Tablica br. 1). Od ukupnoga broja ispitanika (N = 38) njih čak 35 (92,10%) odgovorilo je da obrađuje tradicijsku glazbu svih regija Hrvatske. Od toga broja njih 28 (80%) pripadnice su ženskoga, a sedam je pripadnika muškoga spola. Od 35 ispitanih koji su odgovorili da obrađuju tradicijsku glazbu svih regija Hrvatske njih 20 (57,14%) radi u školi u gradu, dok 15 radi na selu. Od 35 ispitanika koji su odgovorili da njih većina, točnije 27 (77,14%), živi u gradu. Ispitanike koji su odgovorili negativno na istraživačko pitanje zamolilo se da izraze svoje mišljenje te su dobiveni sljedeći odgovori:

- *Ovisno o razredu.*
- *Zanimanje učenika o tradicijskoj glazbi.*

Iznimno je pohvalno i važno da nastavnici poučavaju tradicijsku glazbu i folklorne elemente iz cijele Hrvatske kroz regije i da su zastupljeni u nastavnom procesu obrađivanja tradicijske glazbe.

Što se tiče šestoga pitanja o sviranju tradicijskoga instrumenta u nastavi, ispitanici su se izjasnili na sljedeći način: Od ukupnoga broja ispitanih (N = 38) njih 10 (26,32%) izjasnilo se da svira tradicijske instrumente u sklopu izvođenja nastave. Od ukupnoga broja ispitanika

koji su se izjasnili da sviraju tradicijske instrumente u sklopu izvođenja nastave njih je 7 (70%) ženskoga spola, dok su trojica muškarci. Troje ispitanika (30%) koji su se izjasnili da sviraju tradicijske instrumente u sklopu izvođenja nastave radi u gradskim školama. Od ukupnoga broja ispitanika koji su se izjasnili da koriste tradicijske instrumente u sklopu izvođenja nastave njih sedam (70%) živi u gradu. Većina ispitanika koji su odgovorili potvrdno (90%) navela je kako svira tamburu i kako ju koristi zbog bolje demonstracije i lakšega približavanja tradicijske glazbe učenicima, dok je jedan ispitanik naveo kako svira violinu i rumunjsku trožičanu violu. Autor smatra kako bi se upotreba tradicijskih instrumenata na nastavi Glazbene kulture trebala povećati te proširiti i na druge tradicijske instrumente ostalih regija.

Na pitanje *Plešete li s djecom na nastavi Glazbene kulture tradicijske plesove?* od ukupnoga broja ispitanika (N = 38) 29 ispitanika (76,32%) odgovorilo je DA, od toga broja većina je pripadnica ženskoga spola, njih 25 (86,20%). Od ukupnoga broja ispitanika njih 17 (58,62%) radi u školama na području grada, dok 12 živi na selu. Većina ispitanika koji su potvrdno odgovorili, njih 22 (75,86%), živi u gradu, dok 7 živi na selu. Autor smatra kako je iznimno pohvalno da tako velik broj nastavnika Glazbene kulture pleše s djecom na nastavi tradicijske plesove te na taj način potiče veću aktivnost i zanimanje za folklornu glazbu koju čini i ples kod djece.

Glede osmoga pitanja o sviranju tradicijskih instrumenata djeci prilikom plesa za vrijeme izvođenja nastavnoga procesa, ispitanici su se očitovali na sljedeći način: Od ukupnoga broja ispitanika (N = 38) njih osam (21,05%) izjasnilo se da svira djeci dok plešu tradicijske plesove. Od toga su broja njih četiri (50%) pripadnice ženskoga spola, a jednako je toliko i pripadnika muškoga spola. Nitko od ispitanika (0%) koji su odgovorili DA na osmo istraživačko pitanje ne radi u školu koja djeluje na području grada. Od ukupnoga broja ispitanika koji su odgovorili potvrdno njih pet (62,5%) živi u gradu. Nije pohvalno što nitko od nastavnika koji rade u školama u gradu ne svira djeci prilikom plesa za vrijeme izvođenja nastavnoga procesa. Autor smatra da bi se kod djece pobudio veći interes za folklornu glazbu kada bi im nastavnici svirali za vrijeme plesa.

Kod molbe da napišu koja je uloga tradicijske glazbe u nastavi Glazbene kulture svi su ispitanici ponudili svoje odgovore, a izdvojeni su najčešći:

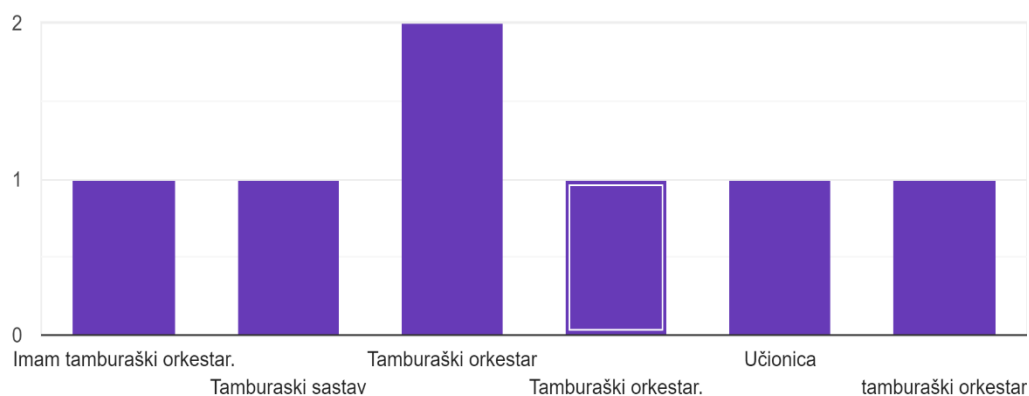
- *Poznavanje kulture i tradicije u Hrvatskoj.*
- *Upoznavanje folkloru i tradicije svog i drugih naroda, održavanje istog, što više djece zna o tradicijskoj glazbi, to je veća zastupljenost iste u svakodnevnom životu djece.*

- *Uloga tradicijske glazbe u nastavi glazbene kulture je poznavanje opće kulture, kulture države u kojoj živimo. Smatram da je potrebno poznavati običaje, napjeve, tradiciju svake regije jer je svaka regija posebna po nečemu.*
- *Nekoliko je uloga tradicijske glazbe. Najprije djeca kroz poznavanje takve glazbe stječu znanja o raznolikosti i bogatstvu naše kulturne baštine. Kroz folklorne regije djeca ne uče samo o glazbi, nego i o specifičnostima tog kraja, o načinu života u pojedinim regijama, o običajima, o glazbi, o instrumentima, o plesovima i na taj način stječu bogato znanje o našoj zemlji. Uče o važnom dijelu naše prošlosti, bez koje nas danas ne bi bilo.*
- *Tradicijska glazba je bogatstvo naše domovine, stoga bi svaki učenik trebao poznavati tradicijsku glazbu svog zavičaja i šire, a tako i drugih zemalja.*
- *Senzibilizirati učenike kroz upoznavanje tradicijske glazbe svog zavičaja, ali i drugih regija.*
- *Upoznavanje učenika s tradicijom kako svoje, tako i ostalih regija Hrvatske kako bi cijenili, prepoznavali, njegovali i održavali svoju tradiciju te kao poticaj učenicima da se pridruže kulturno-umjetničkim društvima.*
- *Očuvanje kulturne baštine, razvijanje multikulturalnosti.*
- *Upoznavanje glazbala, pjesama, nošnji, plesova različitih krajeva Hrvatske.*

Deseto istraživačko pitanje odnosilo se na provođenje izvannastavne/izvanškolske aktivnosti vezane uz tradicijsku glazbu te sviranje tradicijskih instrumenata. Od ukupnoga broja ispitanika (N = 38) njih deset (26,32%) odgovorilo je DA i izjasnilo se da provode izvannastavne/izvanškolske aktivnosti vezane uz tradicijsku glazbu. Od ukupnoga broja ispitanika koji su odgovorili potvrdno većina, njih 6 (60%), pripadnice su ženskoga spola, a 4 su pripadnici muškoga spola. Samo dvoje ispitanika (20%) koji su potvrdno odgovorili rade u školi u gradu, dok ih osmero radi u školi na selu. Od ukupnoga broja ispitanika koji su odgovorili potvrdno na deseto istraživačko pitanje polovica (50%) živi u gradu. Prema ispitanicima iz ovoga istraživanja premali broj nastavnika provodi izvannastavne/izvanškolske aktivnosti vezane uz tradicijsku glazbu. Razlog tomu može biti uključenost zainteresiranih učenika u kulturno-umjetnička društva, glazbene škole ili razne tradicijske sekcije, pa nemaju potrebu pohađati izvannastavnu aktivnost, no o ovom bi se pitanju moglo napraviti drugo, samostalno istraživanje na učenicima.

Glede jedanaestoga istraživačkoga pitanja u kojem se tražio odgovor na pitanje postoji li u školi oformljen instrumentalni ansambl vezan uz tradicijsku glazbu ili sviranje tradicijskih instrumenata (npr. tamburaški sastav), ispitanici su se izjasnili na sljedeći način: Od ukupnoga broja ispitanika (N = 38) njih 6 (15,79%) odgovorilo je DA. Jednak je broj pripadnika oba spola koji su odgovorili potvrdno na postavljeno istraživačko pitanje. Nitko od ispitanih ne radi u školi na području grada. Od ukupnoga broja ispitanika koji su potvrdno odgovorili na istraživačko pitanje njih polovica (50%) živi u gradu. Većina ispitanika koja je potvrdno odgovorila na istraživačko pitanje odgovorila je da imaju tamburaški orkestar/sastav.

Grafikon br.3: Izvannastavne aktivnosti vezane uz tradicijske instrumente

Razlog nedovoljnoga broja ispitanika koji su odgovorili potvrdno može se tražiti u nedovoljno stečenoj kompetenciji nastavnika, kao i slaboj zainteresiranosti učenika za tradicijsku glazbu.

Dvanaesto, posljednje, pitanje bilo je otvorenoga tipa, a ispitanike se upitalo da izraze vlastito mišljenje o provođenju izvannastavne aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata. Izdvojit će se neki od najzanimljivijih odgovora:

- *Vrlo pohvalna aktivnost. Učenici uče svirati tradicijski instrument, a škola ispunja kulturno umjetničku i javnu ulogu. Teško je doći do uvjeta koji omogućuje sviranje tih instrumenata pa se rjeđe provodi.*
- *Učenici na tamburaškom orkestru ne uče samo svirati taj instrument, nego se upoznaju s kulturom pjesme koju sviraju, odakle potječe i po čemu je posebna. Uz sviranje učenici razvijaju motoriku, kreativnost, maštu i ljubav prema glazbi.*

- *Pohađanjem izvannastavnih aktivnosti učenici produbljuju i proširuju svoja znanja, razvijaju svoje sposobnosti, pokazuju svu svoju kreativnost. Izvannastavna aktivnost sviranja tradicijske glazbe pogodna su više za škole u selu jer je činjenica da se u selima više njeguje tradicijska glazba, postoje i KUD-ovi u koje su djeca uključena pa kroz njih izražavaju ljubav prema takvoj glazbi, nego u gradovima. Ali to zavisi i o učitelju, ako učitelj svira tradicijske instrumente, onda će on i animirati djecu da sviraju tradicijske instrumente. Ja konkretno ne znam svirati tradicijske instrumente, to područje glazbe me ne zanima, više volim vokalne skupine, pa u školi provodim aktivnost zbora. No svaka izvannastavna aktivnost je dobrodošla, jer kroz nju djeca zapravo izražavaju svoje JA, svoju kreativnost i pokazuju tko su ona zapravo, što vole i u čemu su uspješni.*
- *Njegovanje glazbene baštine je velika vrijednost kako za pojedinca, tako i za zajednicu. Pogotovo ako dijete nauči samostalno ili u skupino reproducirati tu glazbu, onda je to neizmjerena vrijednost.*
- *Ako u školi postoje uvjeti za održavanje takve izvannastavne aktivnosti (instrumentarij), smatram da je takva aktivnost potrebna i učenicima zanimljiva. Učenici ne samo da na praktičan način upoznaju tradiciju i savladavaju vještinu sviranja, nego i sudjeluju u timskom radu i stvaraju osjećaj pripadnosti i zajedništva.*
- *Imam pozitivno mišljenje o provođenju izvannastavne aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata ako učitelj ima afiniteta prema sviranju tradicijskih glazbala, a učenici se žele uključiti u tu izvannastavnu aktivnost.*

Čini se kako su ispitanici, sudeći prema odgovorima, svjesni koliki značaj i doprinos ima provođenje izvannastavne aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata za učenike.

10. Zaključak

Glazbeni odgoj i obrazovanje u okviru nastavnoga predmeta Glazbena kultura provodi se od prvoga do osmoga razreda osnovne škole, s tim da se tradicijska glazba koja pripada području glazbenoga folklora obrađuje u višim razredima osnovne škole (od petoga do osmoga), kao tematska cjelina u okviru nastavnoga područja Slušanje i upoznavanje glazbe. U gimnazijskoj se nastavi tradicijska glazba, za razliku od prethodno navedenoga, a prema važećem programu Glazbene umjetnosti, ne upoznaje kao tematska cjelina, već je težište nastave na umjetničkoj glazbi. Važno je napomenuti da je glazbeni folklor u sklopu tradicijske glazbe određenoga naroda važan segment njegove kulture baštine. S obzirom da glazbeni folklor u vidu tradicijske glazbe ima tako važnu ulogu u nastavi Glazbene kulture i time je neizostavna tematska cjelina koja se zasad nastavno obrađuje samo jedan školski sat tjedno, javlja se potreba i neophodno je da se njezin sadržaj proširi na više od jednoga školskoga sata tjedno. U prilog posljednje navedenom ide činjenica da se Hrvatska, premda se u europskim i svjetskim razmjerima svrstava među manje države, po svojoj kulturi i kulturnoj baštini priključuje većim i bogatijim državama vezano uz povijest nastanka, održavanja i njegovanja folklorne glazbe kao nepresušnoga vrela tradicijske glazbe te da gotovo u svakom naselju i gradu u Hrvatskoj postoje brojna kulturno-umjetnička društva koja njeguju izvorno povijesnu i zavičajnu folklornu glazbu.

Provedeno istraživanje pokazalo je kako mali broj nastavnika upotrebljava tradicijske instrumente u nastavi Glazbene kulture, jedna trećina nastavnika, no jasno je vidljivo kako nastavnici koriste većinom tambure., što je bilo i za očekivati jer su i u svom obrazovanju imali predmete koji razvijaju sviračke kompetencije upravo na tom instrumentu. Nastavnici su upitani i da pojasne sudjeluju li u radu kulturno-umjetničkih društava, pa je utvrđeno da jedna trećina nastavnika sudjeluje, i to najčešće kao član vokalnoga folklornoga ansambla. Nije pronađena poveznica između sudjelovanja u radu kulturno-umjetničkih društava i uvrštavanja upotrebe tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture. Kod obrade tradicijskih pjesama najviše se koristi metoda slušanja, što je potpuno jasno i razumljivo i u skladu s tendencijama suvremene nastave Glazbene kulture koja se temelji na slušanju i pjevanju, i to tradicijske glazbe iz svih regija. No velik broj nastavnika odgovorio je i kako pleše s učenicima na nastavi. Kod pitanja o ulozi tradicijske glazbe iz odgovora je vidljivo da nastavnici putem tradicijske glazbe ne samo da razvijaju svijest o nacionalnoj tradicijskoj glazbi nego uvrštavanjem tradicijske glazbe razvijaju i interkulturalne kompetencije svojih

učenika. Vezano uz organiziranje i izvođenje izvannastavnih aktivnosti važno je uočiti da se organiziraju izvannastavne aktivnosti sviranja tradicijskih instrumenata, najčešće tamburaškoga orkestra. Kada su nastavnici izražavali svoja mišljenja o ovoj aktivnosti, iz odgovora se vidi kako škole nemaju potrebne instrumente, ali da nastavnici blagonaklono gledaju na te aktivnosti i žele ih provoditi s učenicima. Osim toga, naglašavaju da je stvar organiziranja ove aktivnosti često vezana i uz učiteljeve afinitete jer nemaju svi učitelji iste. Neki se više bave npr. pjevačkim zborom.

Na kraju se može rezimirati rad o upotrebi tradicijskih instrumenata i provedeno istraživanje o upotrebi tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture u kojem su ispitanici bili nastavnici (N = 38) iz škola Slavonije i Baranje. U istraživanju je primijenjena kombinirana metodologija koja je uključivala kvantitativni i kvalitativni pristup pa su se dobili podatci i mišljenja nastavnika o upotrebi tradicijskih instrumenata. Ipak, ovo je istraživanje ograničavajuće i rezultati se ne mogu generalizirati zbog maloga broja ispitanika, a posebice što su ispitanici iz samo jednoga dijela Hrvatske, odnosno iz Slavonije i Baranje. Stoga bi za buduća istraživanja valjalo uključiti i nastavnike ostalih regija te provesti istraživanje vezano uz pojedine i zavičajno pripadne instrumente. Naime, u budućim istraživanjima o upotrebi tradicijskih instrumenata valjalo bi nastavnike razdijeliti sukladno godinama nastavnoga staža jer su se u obrazovanju nastavnika glazbene kulture, odnosno glazbenih pedagoga unazad 20 godina, sukladno Bolonjskom procesu, dogodile promjene i studijski programi nisu jednaki. Također, drugi je razlog uvrštavanja varijable staža zbog toga što nastavnici koji su duže involvirani u nastavni proces nisu imali prilike i poprilično se cjeloživotno obrazovati i stjecati dodatne kompetencije. Isto tako, zanimljivo bi bilo istražiti kakva je povezanost i ima li razlika s obzirom na instituciju na kojoj su se obrazovali nastavnici. Za istaknuti je da upotreba tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture ima važnu ulogu u obrazovanju učenika s tim da je potrebno provoditi daljnja istraživanja u svrhu napretka i kvalitetnijega obrazovanja što potiče nova istraživanja vezano uz poboljšanje kompetencija budućih nastavnika Glazbene kulture.

11. Literatura

- Andrew S. (2011) Privileging Culture through Incorporating Folk Music in the General Elementary Classroom: Implications for Teacher Education. Preuzeto sa stranice:

<http://www-usr.rider.edu/~vrme/v18n1/visions/Andrews-Privileging%20Cultures>

(17.11.2019.)

- Bennett, M. J. (1993), Towards Ethnorelativism: A Developmental Approach to Training for Intercultural Sensitivity. U: Paige, M.R. (ur.), Education for the Intercultural Experience, Yarmouth, Me: Intercultural Press, str. 21 – 71.
- Ceribašić N., Marošević G. (1999). *Glazba, folklor i kultura: svečani zbornik za Jerka Bezića*. Zagreb. Institut za etnologiju i folkloristiku: hrvatsko muzikološko društvo.
- Drandić, D. (2010). Tradicijska glazba u kontekstu interkulturalnih kompetencija učitelja, *Pedagoški istraživanja*, 7 (1): 95 – 108.
- Ferić, M. (2011). *Hrvatski tamburaški brevijar*. Zagreb: Udruga za promicanje hrvatske kulture i baštine Šokadija Zagreb.
- Hrvatska enciklopedija (2019). Natuknica Folklor. Preuzeto sa stranice:

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20034> (20.11.2019)

- *Izvod iz studijskog programa preddiplomski studij Glazbena pedagogija* (2019). Osijek: Akademija za umjetnost i kulturu.
- *Kurikulum nastavnog predmeta glazbena kultura za osnovne škole i glazbena umjetnost za gimnazije* (2019). Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- Leopold, S. (1995). *Tambura u Hrvata*. Zagreb: Golden marketing.
- Miholić, I. (2009c). *Hrvatska tradicijska glazba Dalmacija*. Zagreb: Profil International.
- Miholić, I. (2009d). *Hrvatska tradicijska glazba Gorska Hrvatska*. Zagreb: Profil International.
- Miholić, I. (2009e). *Hrvatska tradicijska glazba Istra i Kvarner*. Zagreb: Profil International.
- Miholić, I. (2009b). *Hrvatska tradicijska glazba Međimurje i Podravina*. Zagreb: Profil International.
- Miholić, I. (2009a). *Hrvatska tradicijska glazba Slavonija, Baranja i Srijem*. Zagreb: Profil International.

- *Muzička enciklopedija*, drugo izdanje. Zagreb. (1971). Jugoslavenski leksikografski zavod.
- *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (2006). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH.
- Rojko P. (2005). *Metodika glazbene nastave – praksa II. dio: Slušanje glazbe* Zagreb: Jakša Zlatar.
- Rojko P. (2012). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko-tematski aspekti*. Osijek: Pedagoški fakultet.
- Sam Palmić R. (2015). Tradicijska glazba u udžbenicima glazbene kulture u zbilji multikulturalne osnovne škole, *Školski vjesnik* 64, 309 – 324.
- Svalina, V. (2015). *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za Odgojne i obrazovne znanosti.
- Šulentić Begić J., Begić, A. (2017). Tradicijska glazba srednjoeuropskih država i interkulturalni odgoju osnovnoškolskoj nastavi glazbe, *Školski vjesnik*, 66, 123 – 134.
- Šulentić Begić, J. (2012). *Otvoreni model glazbene nastave u praksi osnovne škole (Slušanje glazbe i pjevanje)*. Metodički priručnik za učitelje i studente glazbene kulture, glazbene pedagogije i primarnog obrazovanja. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Učiteljski fakultet.
- Večković, S. (2015). *Hrvatska tradicijska glazbala: Gajde*. Zagreb: Centar za tradicijska glazbala Hrvatske.
- *Vrjednovanje sveučilišnih studijskih programa preddiplomskih, diplomskih i integriranih preddiplomskih i diplomskih studija te stručnih studija* (2016). Zagreb: Muzička akademija Zagreb

12. Prilozi

- *Slika 1.* Tambura samica, preuzeto sa stranice:

https://proxy.europeana.eu/09102/_RMAH_118607_NL?api_url=https%3A%2F%2Fapi.europeana.eu%2Fapi&view=http%3A%2F%2Fwww.mimo-db.eu%2Fmedia%2FKMKG-MRAH%2FIMAGE%2F2010.008.jpg (Pristupljeno 24. 10. 2019.)

- *Slika 2.* Gajde, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/10/gajdea-300x168.png> (Pristupljeno 25. 10. 2019.)

- *Slika 3.* Bisernica, preuzeto sa stranice:

http://campanera.com/assets/img/gallery/gal02_bis2.jpg (Pristupljeno 25. 10. 2019.)

- *Slika 4.* Brač, preuzeto sa stranice:

http://campanera.com/assets/img/gallery/gal02_brac2.jpg (Pristupljeno 25. 10. 2019.)

- *Slika 5.* Čelo, preuzeto sa stranice:

<https://www.tambura.com.hr/Stara/tambure/Celo%20G,A%20Trula%20visnja%20600,00%20eur.jpg> (Pristupljeno 25. 10. 2019.)

- *Slika 6.* Bugarija, preuzeto sa stranice:

http://campanera.com/assets/img/gallery/gal02_bug.jpg (Pristupljeno 25. 10. 2019.)

- *Slika 7.* Berda, preuzeto sa stranice:

http://campanera.com/assets/img/gallery/gal02_bas.jpg (Pristupljeno 25. 10. 2019.)

- *Slika 8.* Diplice, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/10/diplica1.png> (Pristupljeno 29. 10. 2019.)

- *Slika 9.* Dvojnice, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/11/dvojnecenove1.png> (Pristupljeno 29. 10. 2019.)

- *Slika 10.* Cimbali, preuzeto sa stranice:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ef/Cymbalum.jpg> (Pristupljeno 29. 10. 2019.)

- *Slika 11.* Dude, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/10/dude4laktaca.png> (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 12.* Citra, preuzeto sa stranice:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/36/Zither.png/250px-Zither.png> (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 13.* Mih, preuzeto sa stranice:

<http://www.hrvatskifolklor.net/images/mihherceg.png> (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 14.* Mandolina, preuzeto sa stranice:

https://sites.google.com/site/anperanic/_/rsrc/1472862722239/instrumenti-sa-zicama/mandolina.jpg?height=400&width=400 (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 15.* Lijerica, preuzeto sa stranice:

http://www.cavtatportal.com/uploads/7/0/4/2/7042342/8241384_orig.png (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 16.* Diple, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/10/mihstari-300x270.png> (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 17.* Gusle, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/11/gusle2.png> (Pristupljeno 31. 10. 2019.)

- *Slika 18.* Cindra, preuzeto sa stranice:

http://www.iti-museum.com/site_media/media/uploads/instrument/main/cindra_EMI-5153_Q1FIYSh.png (Pristupljeno 12. 11. 2019.)

- *Slika 19.* Sopele, preuzeto sa stranice:

http://www.iti-museum.com/site_media/media/uploads/instrument/main/gallery/EMZ48107-08_03.JPG (Pristupljeno 12. 11. 2019.)

- *Slika 20.* Šurle, preuzeto sa stranice:

<http://www.gajde.com/wp-content/uploads/2012/11/shurle.png> (Pristupljeno 12. 11. 2019.)

Anketni upitnik za nastavnike Glazbene kulture

Poštovane kolegice i kolege,
za potrebe izrade Diplomskog rada, molim Vas da izrazite stavove o upotrebi tradicijskih instrumenata u nastavi Glazbene kulture. Istraživanje provodim u svrhu pisanja diplomskog rada na tu temu.

Anketa je anonimna.

Hvala na pomoći i suradnji,

Ivan Rendulić

Spol:

*

☐ Muško

☐ Žensko

Radim u školi *

☐ Selo

☐ Grad

Živim u *

☐ Selu

☐ Gradu

1. Upotrebljavate li tradicijske instrumente u nastavi Glazbene kulture? *

☐ Da

☐ Ne

Ako da, molimo napišite koji / koje i kako?

Tekst dugog odgovora

2. Sudjelujem u radu kulturno-umjetničkog ili folklornog društva? *

☐ Da

☐ Ne

Ako je odgovor na prethodno pitanje da, molimo izjasnite se:

☐ pjevam kao član vokalnog folklornog ansambla

☐ sviram u folklornom ansamblu

☐ plešem u folklornom ansamblu

☐ nešto drugo (molim napišite)

☐ Ostalo...

Molimo izrazite Vaše mišljenje o sljedećem:

Opis (po izboru)

3. Smatrate li da je tradicijska glazba dovoljno zastupljena u nastavi Glazbene kulture? Molim pojasnite. *

Tekst dugog odgovora

4. Koje nastavne metode koristite prilikom obrade tradicijskih instrumenata?

*

- ☐ Demonstracija
- ☐ Slušanje glazbe
- ☐ Sviranje
- ☐ Usmeno izlaganje
- ☐ Razgovor
- ☐ Pisanje
- ☐ Rad s tekstom
- ☐ Nešto drugo (molim napišite)
- ☐ Ostalo...

5. Obradujete li tradicijsku glazbu svih regija Hrvatske? *

☐ Da

☐ Ne

Ako je Vaš odgovor ne, koji je kriterij po kojemu odabirete koju ćete regiju obrađivati u nastavi?

Tekst dugog odgovora

6. Svirate li djeci na nastavi tradicijske instrumente? *

☐ Da

☐ Ne

Ako je Vaš odgovor da, koje i zašto?

Tekst dugog odgovora

7. Plešete li s djecom na nastavi Glazbene kulture tradicijske plesove? *

☐ Da

☐ Ne

8. Svirate li djeci na nastavi tradicijske instrumente dok djeca plešu? *

☐ Da

☐ Ne

9. Molimo napišite koja je uloga tradicijske glazbe u nastavi Glazbene kulture? *

Tekst dugog odgovora

.....

10. Provodite li izvannastavne/izvanškolske aktivnosti vezane uz tradicijsku glazbu ili sviranje tradicijskih instrumenata? *

☐ Da

☐ Ne

Ako je Vaš odgovor da, koje i gdje?

Tekst dugog odgovora

11. Imate li u svojoj školi gdje radite oformljen instrumentalni ansambl tradicijskih instrumenata (npr. tamburaški sastav)? *

☐ Da

☐ Ne

Ako je Vaš odgovor da, navedite koji?

Tekst kratkog odgovora

12. Molimo Vaše mišljenje o provođenju izvannastavne aktivnosti sviranje tradicijskih instrumenata. *

Tekst dugog odgovora
